

Professional Competencies of Specialized Sports Tour Leaders and Their Role in the Development of Sports Tours: A Conceptual Framework

Mahdi Gharibzadeh^{1✉}, Ali Mohammad Safania², Abolfazl Farahani³

1. PhD in Sports Management, Research Sciences Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. (Corresponding Author), E-mail: Gharibzadeh.mahdi@gmail.com

2. Professor of Sports Management, Research Sciences Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

3. Professor of Sports Management, Payam Noor University, Tehran, Iran.

Article Info	Abstract
Article Type: Research Article Article History: - Received 05/02/2026 - Accepted 06/11/2026 - Published online 06/21/2026 Keywords: Sports Tourism, Sports Tours, Specialized Tour Leaders, Professional Competencies, Tourist Experience.	Objective: Sports tourism has become one of the fastest-growing sectors of the global tourism industry and plays a significant role in economic, social, and cultural development. Among its various forms, sports tours require qualified human resources capable of managing tourist experiences and ensuring service quality. Specialized tour leaders are considered one of the most influential factors in the success of sports tours due to their responsibilities in guiding groups, managing activities, ensuring safety, and facilitating tourist experiences. Despite their importance, previous studies have mainly focused on infrastructure, marketing, destination development, and institutional support, while limited attention has been paid to the professional competencies of sports tour leaders. Therefore, this study aims to conceptualize the role of professional competencies of specialized sports tour leaders in sports tour development. Methods: The study adopts a theoretical–conceptual approach based on an extensive review of sports tourism, service quality, tourist experience, and human capital literature, as well as findings from the Sports Tour Development Model. Results: The findings indicate that the professional competencies of specialized sports tour leaders can be classified into four dimensions: knowledge competencies, managerial competencies, communication competencies, and operational competencies. Conclusions: The proposed conceptual model suggests that these competencies enhance perceived service quality, improve tourist experiences, increase tourist satisfaction and loyalty, and ultimately contribute to the sustainable development of sports tours. The findings provide a theoretical foundation for designing professional standards, training programs, and human resource development policies in sports tourism.

Cite this article: Gharibzadeh, M., Safania, A. M., Farahani, A. (2026), Professional Competencies of Specialized Sports Tour Leaders and Their Role in the Development of Sports Tours: A Conceptual Framework. *Journal of Sport, Education, and Mental Health*, 1 (1), 1-25. DOI: <https://doi.org/>

تبیین نقش شایستگی‌های حرفه‌ای لیدرهای تخصصی در توسعه تورهای ورزشی: ارائه چارچوبی مفهومی مبتنی بر مدل توسعه تورهای ورزشی

مهدی غریب‌زاده^۱ , علی محمد صفانیا^۲ , ابوالفضل فراهانی^۳

۱. دانش‌آموخته دکتری مدیریت ورزشی، واحد علوم تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)، ایمیل: gharibzadeh.mahdi@gmail.com
۲. استاد مدیریت ورزشی، واحد علوم تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
۳. استاد مدیریت ورزشی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی تاریخچه مقاله: تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۰۲/۱۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۳/۲۱ تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۳/۳۱ کلیدواژگان: گردشگری ورزشی، تورهای ورزشی، لیدر تخصصی، شایستگی‌های حرفه‌ای، تجربه گردشگر.	هدف: گردشگری ورزشی به‌عنوان یکی از سریع‌ترین بخش‌های در حال رشد صنعت گردشگری، نقش مهمی در توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جوامع ایفا می‌کند. در این میان، تورهای ورزشی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین اشکال گردشگری ورزشی، نیازمند بهره‌گیری از منابع انسانی متخصص و کارآمد هستند. یکی از مؤلفه‌های کلیدی موفقیت تورهای ورزشی، حضور لیدرهای تخصصی است که مسئولیت هدایت، سازماندهی، مدیریت تجربه گردشگران و تضمین کیفیت خدمات را بر عهده دارند. با وجود اهمیت این نقش، مطالعات موجود عمدتاً بر زیرساخت‌ها، بازاریابی، فناوری و حمایت‌های نهادی متمرکز بوده‌اند و نقش لیدرهای تخصصی کمتر به‌عنوان یک حوزه مستقل مورد توجه قرار گرفته است. پژوهش حاضر با هدف تبیین نقش شایستگی‌های حرفه‌ای لیدرهای تخصصی در توسعه تورهای ورزشی تدوین شده است. روش پژوهش: این مطالعه از نوع نظری-مفهومی بوده و با بهره‌گیری از یافته‌های مدل توسعه تورهای ورزشی و ادبیات گردشگری ورزشی، چارچوبی مفهومی برای تبیین ابعاد شایستگی‌های لیدرهای تخصصی ارائه می‌دهد. یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که شایستگی‌های لیدرهای تخصصی را می‌توان در چهار بعد اصلی شامل شایستگی‌های دانشی، شایستگی‌های مدیریتی، شایستگی‌های ارتباطی و شایستگی‌های عملیاتی طبقه‌بندی کرد. نتیجه‌گیری: این شایستگی‌ها از طریق ارتقای کیفیت خدمات، بهبود تجربه گردشگر، افزایش رضایت و تقویت وفاداری گردشگران، نقش مهمی در توسعه پایدار تورهای ورزشی ایفا می‌کنند. نتایج پژوهش می‌تواند مبنایی برای طراحی استانداردهای حرفه‌ای، برنامه‌های آموزشی و سیاست‌های توسعه منابع انسانی در صنعت گردشگری ورزشی باشد.
استناد: غریب‌زاده، مهدی، صفانیا، علی محمد، فراهانی، ابوالفضل. (۱۴۰۵). تبیین نقش شایستگی‌های حرفه‌ای لیدرهای تخصصی در توسعه تورهای ورزشی: ارائه چارچوبی مفهومی مبتنی بر مدل توسعه تورهای ورزشی. نشریه ورزش، آموزش و سلامت روان، ۱ (۱)، ۸-۲۱. ناشر: واحد فیروزآباد، دانشگاه آزاد اسلامی. https://doi.org/	

مقدمه

گردشگری ورزشی در دهه‌های اخیر به یکی از پویاترین و سودآورترین بخش‌های صنعت گردشگری تبدیل شده است و نقش مهمی در توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جوامع ایفا می‌کند. (Gibson, 1998; Hinch & Higham, 2001) رشد روزافزون رویدادهای ورزشی، افزایش علاقه عمومی به فعالیت‌های بدنی، توسعه ورزش‌های طبیعت‌محور و ماجراجویانه و گسترش بازار سفرهای تخصصی موجب شده است که گردشگری ورزشی به یکی از حوزه‌های راهبردی توسعه گردشگری در بسیاری از کشورها تبدیل شود. (Weed & Bull, 2009; Getz & Page, 2016) در این میان، تورهای ورزشی به عنوان یکی از مهم‌ترین محصولات گردشگری ورزشی، فرصت مناسبی برای تلفیق تجربه سفر با مشارکت فعال در فعالیت‌های ورزشی فراهم می‌آورند. برخلاف بسیاری از اشکال سنتی گردشگری، موفقیت تورهای ورزشی تنها به وجود جاذبه‌های طبیعی، امکانات اقامتی یا زیرساخت‌های فیزیکی وابسته نیست، بلکه کیفیت تجربه گردشگر نیز نقش تعیین‌کننده‌ای در موفقیت این تورها دارد (Pine & Gilmore, 1999). تجربه گردشگر حاصل تعامل مجموعه‌ای از عوامل شامل کیفیت خدمات، محیط مقصد، فعالیت‌های ارائه‌شده و تعاملات انسانی است. (Kim et al., 2012) از این رو، منابع انسانی و به‌ویژه افرادی که مستقیماً با گردشگران در ارتباط هستند، به یکی از مهم‌ترین عوامل موفقیت در گردشگری ورزشی تبدیل شده‌اند.

در میان عوامل انسانی، لیدرهای تخصصی جایگاهی ویژه دارند. این افراد علاوه بر هدایت گروه و ارائه اطلاعات، مسئولیت مدیریت فعالیت‌ها، کنترل زمان، ایجاد هماهنگی، تضمین ایمنی، حل مسائل و مدیریت شرایط پیش‌بینی‌نشده را نیز بر عهده دارند (Cohen, 1985; Ap & Wong, 2001). اهمیت این نقش در تورهای ورزشی بیش از سایر انواع گردشگری است؛ زیرا بسیاری از فعالیت‌های ورزشی با سطحی از ریسک، فعالیت بدنی و شرایط محیطی متغیر همراه هستند (Pomfret & Bramwell, 2016). در چنین شرایطی، کیفیت عملکرد لیدر می‌تواند به طور مستقیم بر کیفیت خدمات، تجربه گردشگر، رضایت، وفاداری و در نهایت توسعه بازار گردشگری ورزشی اثرگذار باشد. (Yang et al., 2020)

با وجود این اهمیت، بخش عمده مطالعات گردشگری ورزشی بر موضوعاتی نظیر زیرساخت‌ها، بازاریابی، حمایت‌های دولتی، فناوری اطلاعات و توسعه مقاصد متمرکز بوده‌اند. (Hinch & Higham, 2001; Weed & Bull, 2009) در مقابل، نقش لیدرهای تخصصی و شایستگی‌های حرفه‌ای آنان کمتر به عنوان یک حوزه مستقل مورد مطالعه قرار گرفته است (Weiler & Black, 2015). این خلأ پژوهشی در حالی وجود دارد که نتایج پژوهش «مدل توسعه تورهای ورزشی» نشان داده است که لیدر تخصصی یکی از مهم‌ترین تسهیل‌کننده‌های توسعه تورهای ورزشی محسوب می‌شود و مؤلفه‌هایی نظیر تجربه، فن بیان، دانش منطقه، دانش تخصصی، رهبری، حل مسئله، مهارت‌های ارتباطی، مهارت‌های زبانی و کمک‌های اولیه از مهم‌ترین شاخص‌های اثربخشی آنان هستند. (Gharibzadeh et al., 2023)

از منظر نظری، پژوهش حاضر بر سه چارچوب اصلی استوار است. نخست، نظریه سرمایه انسانی که دانش، مهارت و تجربه افراد را به عنوان منابع ارزش‌آفرین سازمان‌ها معرفی می‌کند. (Becker, 1964) دوم، نظریه کیفیت خدمات که بر نقش تعاملات انسانی در شکل‌گیری ادراک مشتریان از کیفیت خدمات تأکید دارد (Parasuraman et al., 1988; Cronin & Taylor, 1992). سوم، نظریه تجربه گردشگر که تجربه را مهم‌ترین خروجی خدمات گردشگری می‌داند و بر نقش تعاملات انسانی در خلق تجربه‌های یادماندنی تأکید می‌کند. (Pine & Gilmore, 1999; Kim et al., 2012)

بررسی مطالعات پیشین نشان می‌دهد که اگرچه پژوهش‌های متعددی درباره گردشگری ورزشی، کیفیت خدمات، تجربه گردشگر و راهنمایان گردشگری انجام شده است، اما هنوز مدل مستقلی برای تبیین شایستگی‌های حرفه‌ای لیدرهای تخصصی تورهای ورزشی ارائه نشده است. اغلب مطالعات موجود نقش لیدرها را در کنار سایر عوامل بررسی کرده‌اند و کمتر به توسعه یک چارچوب مفهومی اختصاصی برای این گروه پرداخته‌اند. بنابراین، پژوهش حاضر تلاش می‌کند با بهره‌گیری از یافته‌های مدل توسعه

تورهای ورزشی، این خلأ را پوشش داده و چارچوبی مفهومی برای تبیین نقش شایستگی‌های حرفه‌ای لیدرهای تخصصی در توسعه تورهای ورزشی ارائه کند. در نهایت، مدل پیشنهادی پژوهش بر این فرض استوار است که شایستگی‌های حرفه‌ای لیدرهای تخصصی از طریق ارتقای کیفیت خدمات ادراک شده، بهبود تجربه گردشگر، افزایش رضایت و تقویت وفاداری گردشگران می‌توانند نقش مؤثری در توسعه تورهای ورزشی ایفا نمایند. بر این اساس، چارچوب مفهومی پژوهش به‌عنوان یک مدل نظری برای مطالعات آتی و همچنین مبنایی برای طراحی نظام‌های آموزشی و ارزیابی حرفه‌ای لیدرهای تخصصی پیشنهاد شده است. با توجه به این مبانی، پژوهش حاضر با هدف تبیین نقش شایستگی‌های حرفه‌ای لیدرهای تخصصی در توسعه تورهای ورزشی انجام شده است. این پژوهش تلاش می‌کند با بهره‌گیری از یافته‌های مدل توسعه تورهای ورزشی و ادبیات نظری مرتبط، ابعاد اصلی شایستگی‌های حرفه‌ای لیدرهای تخصصی را شناسایی و در قالب یک چارچوب مفهومی ارائه کند تا زمینه لازم برای طراحی استانداردهای حرفه‌ای، برنامه‌های آموزشی و نظام‌های ارزیابی عملکرد در حوزه گردشگری ورزشی فراهم شود.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، بنیادی و از نظر ماهیت، نظری-مفهومی است. این پژوهش با هدف تبیین نقش شایستگی‌های حرفه‌ای لیدرهای تخصصی در توسعه تورهای ورزشی و ارائه یک چارچوب مفهومی برای طبقه‌بندی این شایستگی‌ها انجام شده است. رویکرد پژوهش حاضر مبتنی بر تحلیل نظری و سنتز ادبیات بوده و تلاش شده است از طریق بازخوانی نظام‌مند مبانی نظری و یافته‌های پژوهش‌های پیشین، مدلی مفهومی برای تبیین ابعاد شایستگی‌های حرفه‌ای لیدرهای تخصصی ارائه شود. روش گردآوری داده‌ها در این پژوهش کتابخانه‌ای و اسنادی بوده است. با توجه به تحقیقات پیشین در این نوع پژوهش انتخاب این نوع روش تحقیق مناسب بوده است (Korooki, 2024). بدین منظور، ابتدا ادبیات نظری مرتبط با گردشگری ورزشی، کیفیت خدمات، تجربه گردشگر، سرمایه انسانی، شایستگی‌های حرفه‌ای و راهنمایان گردشگری مورد بررسی قرار گرفت. همچنین پژوهش‌های منتشر شده در پایگاه‌های علمی معتبر بین‌المللی نظیر ScienceDirect، Web of Science، Scopus و Google Scholar در بازه زمانی ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۵ مرور شدند تا مهم‌ترین ابعاد نظری مرتبط با موضوع پژوهش شناسایی گردد.

یافته‌های پژوهش

علاوه بر مرور ادبیات، یکی از منابع اصلی استخراج مؤلفه‌های مدل پیشنهادی، پژوهش «ارائه مدل توسعه تورهای ورزشی (Gharibzadeh et al., 2023)» بوده است. این پژوهش با بهره‌گیری از نظریه داده‌بنیاد، عوامل مؤثر بر توسعه تورهای ورزشی را شناسایی نموده و «لیدر تخصصی» را به‌عنوان یکی از مهم‌ترین تسهیل‌کننده‌های توسعه تورهای ورزشی معرفی کرده است. در این پژوهش، مؤلفه‌هایی شامل تجربه، فن بیان، دانش منطقه، حل مسئله، کمک‌های اولیه، دانش تخصصی، زبان انگلیسی، زبان محلی، رهبری و سازماندهی و مهارت‌های ارتباطی به‌عنوان شاخص‌های اصلی مرتبط با لیدر تخصصی استخراج شده‌اند (Gharibzadeh et al., 2023).

در مرحله بعد، با استفاده از روش تحلیل مضمون نظری، مؤلفه‌های شناسایی شده مورد بازتحلیل قرار گرفتند. هدف از این مرحله، دسته‌بندی مفهومی شاخص‌های استخراج شده در قالب ابعاد کلان‌تر شایستگی‌های حرفه‌ای بود. فرایند تحلیل شامل مطالعه مکرر مؤلفه‌ها، مقایسه مفهومی آن‌ها با ادبیات شایستگی‌های حرفه‌ای و منابع انسانی، شناسایی مضامین مشترک و ادغام شاخص‌های هم‌خانواده در قالب ابعاد بالادستی بود.

نتایج این مرحله نشان داد که مؤلفه‌های مرتبط با لیدر تخصصی را می‌توان در چهار بعد اصلی شامل شایستگی‌های دانشی، شایستگی‌های مدیریتی، شایستگی‌های ارتباطی و شایستگی‌های عملیاتی طبقه‌بندی نمود. سپس با بهره‌گیری از نظریه سرمایه

انسانی (Becker, 1964)، نظریه کیفیت خدمات (Parasuraman et al., 1988) و نظریه تجربه گردشگر (Pine & Gilmore, 1999)، روابط میان این ابعاد و پیامدهای آن‌ها در قالب یک مدل مفهومی تبیین شد.

استخراج مدل شایستگی‌های حرفه‌ای لیدرهای تخصصی تورهای ورزشی

مبانی استخراج مدل

بررسی یافته‌های مدل توسعه تورهای ورزشی نشان می‌دهد که «لیدر تخصصی» به عنوان یکی از تسهیل‌کننده‌های کلیدی توسعه تورهای ورزشی شناخته شده است. در این مدل، مجموعه‌ای از شاخص‌ها برای تبیین اثربخشی لیدرهای تخصصی شناسایی شده‌اند که شامل تجربه، فن بیان، دانش منطقه، حل مسئله، کمک‌های اولیه، دانش تخصصی، زبان انگلیسی، زبان محلی، رهبری و سازماندهی و مهارت ارتباطی هستند.

اگرچه این مؤلفه‌ها در پژوهش اصلی ذیل مقوله «لیدر تخصصی» قرار گرفته‌اند، اما از منظر نظری می‌توان آن‌ها را در قالب ابعاد گسترده‌تر طبقه‌بندی نمود. چنین طبقه‌بندی‌ای امکان طراحی مدل‌های آموزشی، نظام ارزیابی عملکرد و استانداردهای حرفه‌ای را فراهم می‌سازد.

بر این اساس، پژوهش حاضر این مؤلفه‌ها را در چهار بعد اصلی دسته‌بندی می‌کند:

۱. شایستگی‌های دانشی
۲. شایستگی‌های مدیریتی
۳. شایستگی‌های ارتباطی
۴. شایستگی‌های عملیاتی

۱- شایستگی‌های دانشی

دانش تخصصی ورزشی

راهنمایان و لیدرهای تخصصی باید دارای دانش موضوعی مرتبط با فعالیت موردنظر باشند تا بتوانند تجربه باکیفیتی برای گردشگران ایجاد کنند.

دانش تخصصی ورزشی یکی از مهم‌ترین ابعاد شایستگی لیدرهای تخصصی محسوب می‌شود (Gharibzadeh et al., 2023; Ap & Wong, 2001).

دانش منطقه و مقصد

مطالعات راهنمایان گردشگری نشان می‌دهد آشنایی با ویژگی‌های تاریخی، فرهنگی و جغرافیایی مقصد یکی از مهم‌ترین عوامل اثربخشی راهنمایان است.

آشنایی با ویژگی‌های جغرافیایی، فرهنگی و تاریخی مقصد از الزامات عملکرد حرفه‌ای لیدرها محسوب می‌شود (Cohen, 1985; Weiler & Black, 2015).

زبان انگلیسی

مطالعات حوزه گردشگری بین‌المللی نشان داده‌اند که مهارت‌های زبانی بر کیفیت تعاملات و رضایت گردشگران اثرگذار هستند. تسلط به زبان انگلیسی توانایی برقراری ارتباط با گردشگران بین‌المللی را افزایش می‌دهد (Yang et al., 2020).

زبان محلی

آشنایی با زبان محلی موجب تسهیل تعامل با جامعه میزبان و ارائه‌دهندگان خدمات می‌شود (Weiler & Black, 2015).

۲- شایستگی‌های مدیریتی

رهبری

در ادبیات راهنمایی تور، لیدرها به عنوان رهبران گروه شناخته می‌شوند. رهبری یکی از مهم‌ترین ابعاد عملکرد حرفه‌ای لیدرها محسوب می‌شود. (Cohen, 1985; Ap & Wong, 2001)

سازماندهی

توانایی برنامه‌ریزی و سازماندهی فعالیت‌ها نقش مهمی در موفقیت اجرای تور دارد. (Ap & Wong, 2001)

حل مسئله

مطالعات مدیریت خدمات و گردشگری بر اهمیت مدیریت بحران و تصمیم‌گیری تأکید کرده‌اند. توانایی حل مسئله و مدیریت شرایط پیش‌بینی‌نشده از ویژگی‌های کلیدی لیدرهای حرفه‌ای است (Chan et al., 2015; Gharibzadeh et al., 2023).

۳- شایستگی‌های ارتباطی

فن بیان

توانایی انتقال مؤثر اطلاعات و ایجاد ارتباط جذاب با گردشگران یکی از مؤلفه‌های اصلی موفقیت راهنمایان گردشگری است (Ap & Wong, 2001; Weiler & Black, 2015).

مهارت ارتباطی

مهارت‌های ارتباطی نقش مهمی در ایجاد اعتماد، انسجام گروهی و رضایت گردشگران ایفا می‌کنند (Weiler & Black, 2015; Yang et al., 2020).

۴- شایستگی‌های عملیاتی

تجربه حرفه‌ای

نظریه سرمایه انسانی مستقیماً از نقش تجربه حمایت می‌کند. تجربه حرفه‌ای موجب افزایش توانایی تصمیم‌گیری و مدیریت شرایط پیچیده می‌شود (Becker, 1964; Gharibzadeh et al., 2023).

کمک‌های اولیه

در ادبیات گردشگری ماجراجویانه و ورزشی، آمادگی برای مواجهه با شرایط اضطراری از مهم‌ترین صلاحیت‌های حرفه‌ای شناخته می‌شود.

تسلط بر کمک‌های اولیه و مدیریت شرایط اضطراری یکی از الزامات فعالیت لیدرهای ورزشی است (Yang et al., 2020; Gharibzadeh et al., 2023).

مدل مفهومی شایستگی‌های حرفه‌ای لیدرهای تخصصی تورهای ورزشی و نقش آن در توسعه تورهای ورزشی

شکل ۱. مدل مفهومی نقش شایستگی‌های حرفه‌ای لیدرهای تخصصی تورهای ورزشی در توسعه تورهای ورزشی

بحث و نتیجه‌گیری

گردشگری ورزشی به عنوان یکی از پویاترین بخش‌های صنعت گردشگری نیازمند بهره‌گیری از منابع انسانی متخصص و کارآمد است. در این میان، لیدرهای تخصصی نقش کلیدی در هدایت، سازماندهی و مدیریت تجربه گردشگران ایفا می‌کنند. پژوهش حاضر با هدف تبیین نقش شایستگی‌های حرفه‌ای لیدرهای تخصصی در توسعه تورهای ورزشی انجام شد. نتایج پژوهش نشان داد که شایستگی‌های حرفه‌ای لیدرها را می‌توان در چهار بعد اصلی شامل شایستگی‌های دانشی، مدیریتی، ارتباطی و عملیاتی طبقه‌بندی کرد. این شایستگی‌ها از طریق ارتقای کیفیت خدمات، بهبود تجربه گردشگر، افزایش رضایت و تقویت وفاداری گردشگران، زمینه توسعه پایدار تورهای ورزشی را فراهم می‌کنند.

هدف اصلی پژوهش حاضر تبیین نقش شایستگی‌های حرفه‌ای لیدرهای تخصصی در توسعه تورهای ورزشی و ارائه یک چارچوب مفهومی مبتنی بر مدل توسعه تورهای ورزشی بود. نتایج تحلیل مفهومی نشان داد که شایستگی‌های حرفه‌ای لیدرهای تخصصی را می‌توان در چهار بعد اصلی شامل شایستگی‌های دانشی، مدیریتی، ارتباطی و عملیاتی طبقه‌بندی نمود. همچنین مدل مفهومی پژوهش نشان داد که این شایستگی‌ها از طریق ارتقای کیفیت خدمات، بهبود تجربه گردشگر، افزایش رضایت و تقویت وفاداری گردشگران، به توسعه پایدار تورهای ورزشی منجر می‌شوند.

نخستین یافته پژوهش بیانگر اهمیت شایستگی‌های دانشی در عملکرد لیدرهای تخصصی است. دانش تخصصی ورزشی، آشنایی با مقصد و مهارت‌های زبانی از جمله مؤلفه‌هایی بودند که در مدل توسعه تورهای ورزشی به عنوان ویژگی‌های کلیدی لیدرها شناسایی شدند (Gharibzadeh et al., 2023). این یافته با دیدگاه سرمایه انسانی همسو است که دانش و مهارت را مهم‌ترین منابع ایجاد ارزش در سازمان‌ها می‌داند (Becker, 1964). در صنعت گردشگری، گردشگران بخش قابل توجهی از تجربه خود

را از طریق اطلاعات و دانشی که از لیدر دریافت می‌کنند شکل می‌دهند. از این رو، هرچه سطح دانش لیدر بالاتر باشد، احتمال شکل‌گیری تجربه‌ای مثبت برای گردشگر افزایش خواهد یافت.

دومین یافته پژوهش بر نقش شایستگی‌های مدیریتی تأکید دارد. رهبری، سازماندهی و توانایی حل مسئله به عنوان مؤلفه‌های اصلی این بعد شناسایی شدند. این یافته با مطالعات انجام‌شده در حوزه راهنمایی گردشگری همخوانی دارد. کوهن (۱۹۸۵) معتقد است که راهنمایان گردشگری علاوه بر انتقال اطلاعات، نقش رهبر گروه را نیز بر عهده دارند. همچنین اپ و وانگ (۲۰۰۱) نشان دادند که توانایی برنامه‌ریزی و مدیریت گروه یکی از عوامل اصلی موفقیت راهنمایان گردشگری محسوب می‌شود. در تورهای ورزشی که اغلب با شرایط غیرقابل پیش‌بینی همراه هستند، اهمیت این شایستگی‌ها دوجندان می‌شود.

یافته سوم پژوهش بر اهمیت شایستگی‌های ارتباطی تأکید دارد. فن بیان و مهارت‌های ارتباطی نه تنها موجب انتقال مؤثر اطلاعات می‌شوند، بلکه نقش مهمی در ایجاد اعتماد، انسجام گروهی و رضایت گردشگران ایفا می‌کنند. این نتیجه با یافته‌های ویلر و بلک (۲۰۱۵) همسو است که راهنمایان گردشگری را مهم‌ترین واسطه میان مقصد و گردشگر معرفی کرده‌اند. از منظر نظریه کیفیت خدمات نیز تعاملات انسانی یکی از مهم‌ترین عوامل شکل‌دهنده ادراک گردشگران از کیفیت خدمات محسوب می‌شود. (Parasuraman et al., 1988)

چهارمین یافته پژوهش به شایستگی‌های عملیاتی اختصاص دارد. تجربه حرفه‌ای و تسلط بر کمک‌های اولیه از جمله ویژگی‌هایی هستند که در شرایط واقعی اجرای تور نقش تعیین‌کننده‌ای ایفا می‌کنند. در بسیاری از فعالیت‌های گردشگری ورزشی، به ویژه فعالیت‌های طبیعت‌محور و ماجراجویانه، احتمال وقوع شرایط اضطراری وجود دارد. در چنین شرایطی، توانایی لیدر در مدیریت بحران و ارائه اقدامات اولیه می‌تواند بر ایمنی و رضایت گردشگران تأثیر مستقیم داشته باشد.

نتایج پژوهش همچنین نشان داد که کیفیت خدمات به عنوان مهم‌ترین متغیر واسطه میان شایستگی‌های لیدر و پیامدهای توسعه‌ای تورهای ورزشی عمل می‌کند. این نتیجه با مدل‌های کلاسیک کیفیت خدمات همسو است که کیفیت خدمات را عامل اصلی رضایت مشتریان معرفی می‌کنند (Parasuraman et al., 1988). (Cronin & Taylor, 1992) بر اساس مدل پیشنهادی، شایستگی‌های حرفه‌ای لیدرها در ابتدا کیفیت خدمات ادراک‌شده را افزایش می‌دهند، سپس این کیفیت به شکل‌گیری تجربه‌ای مطلوب برای گردشگران منجر می‌شود و در نهایت رضایت و وفاداری آنان را افزایش می‌دهد.

از منظر توسعه‌ای نیز یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که توسعه تورهای ورزشی تنها به زیرساخت‌ها، سرمایه‌گذاری یا بازاریابی وابسته نیست، بلکه کیفیت منابع انسانی و به‌ویژه عملکرد لیدرهای تخصصی نیز نقش مهمی در این فرایند ایفا می‌کند. این نتیجه با یافته‌های پژوهش‌های گردشگری ورزشی که بر اهمیت سرمایه انسانی در توسعه مقاصد تأکید کرده‌اند، همسو است (Hinch & Higham, 2001). (Gibson, 1998)

یافته‌های پژوهش حاضر دارای پیامدهای مهمی برای مدیران شرکت‌های گردشگری، سیاست‌گذاران صنعت گردشگری، فدراسیون‌های ورزشی و مراکز آموزشی است. نخست، شرکت‌های برگزارکننده تورهای ورزشی باید فرایند جذب و انتخاب لیدرها را بر اساس شایستگی‌های حرفه‌ای طراحی کنند. انتخاب لیدر صرفاً بر اساس سابقه فعالیت یا آشنایی با مقصد نمی‌تواند پاسخگوی نیازهای پیچیده تورهای ورزشی باشد. دوم، طراحی دوره‌های آموزشی تخصصی برای ارتقای دانش فنی، مهارت‌های ارتباطی، مدیریت بحران و کمک‌های اولیه ضروری است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که توسعه شایستگی‌های لیدرها می‌تواند به افزایش کیفیت خدمات و رضایت گردشگران منجر شود. سوم، سازمان‌های متولی گردشگری و ورزش می‌توانند با تدوین استانداردهای حرفه‌ای، نظام صدور گواهینامه و نظام ارزیابی عملکرد، زمینه حرفه‌ای‌سازی فعالیت لیدرهای تخصصی را فراهم سازند. چهارم، دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی می‌توانند از نتایج این پژوهش برای طراحی سرفصل‌های آموزشی مرتبط با مدیریت تورهای ورزشی و آموزش لیدرهای تخصصی بهره‌برداری کنند. بر اساس یافته‌های پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که لیدرهای تخصصی صرفاً مجریان برنامه‌های تور نیستند، بلکه یکی از مهم‌ترین منابع مزیت رقابتی در صنعت گردشگری ورزشی

محسوب می‌شوند. بنابراین، سرمایه‌گذاری در توسعه حرفه‌ای این گروه می‌تواند نقش مهمی در ارتقای رقابت‌پذیری و توسعه بلندمدت تورهای ورزشی ایفا کند. این پژوهش از نوع مفهومی بوده و بر مبنای تحلیل نظری و یافته‌های مدل توسعه تورهای ورزشی تدوین شده است. بنابراین، مدل پیشنهادی در محیط‌های واقعی آزمون تجربی نشده است. همچنین پژوهش حاضر بیشتر بر ابعاد شایستگی‌های فردی لیدرها تمرکز داشته و سایر عوامل سازمانی و محیطی مؤثر بر عملکرد آنان را بررسی نکرده است.

پیام مقاله

این پژوهش بر اهمیت راهبردی شایستگی‌های حرفه‌ای لیدرهای تخصصی در توسعه پایدار تورهای ورزشی تأکید دارد. با تکیه بر ادبیات نظری گردشگری ورزشی و یافته‌های مدل توسعه تورهای ورزشی، چهار بعد اصلی شایستگی‌های لیدرهای تخصصی شامل شایستگی‌های دانشی، مدیریتی، ارتباطی و عملیاتی شناسایی و در قالب یک چارچوب مفهومی تبیین شد. یافته‌ها نشان می‌دهد که این شایستگی‌ها از طریق ارتقای کیفیت خدمات، بهبود تجربه گردشگر، افزایش رضایت و تقویت وفاداری گردشگران، نقشی تعیین‌کننده در موفقیت و توسعه تورهای ورزشی ایفا می‌کنند. این مقاله بر ضرورت طراحی استانداردهای حرفه‌ای، نظام‌های آموزشی تخصصی و سازوکارهای ارزیابی عملکرد برای لیدرهای تخصصی تأکید کرده و آنان را یکی از منابع اصلی مزیت رقابتی در صنعت گردشگری ورزشی معرفی می‌کند.

ملاحظات اخلاقی

این پژوهش از نوع نظری-مفهومی بوده و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و اسنادی انجام شده است؛ بنابراین، هیچ‌گونه مداخله مستقیم بر روی انسان، مصاحبه، پرسش‌نامه یا مشارکت میدانی در آن صورت نگرفته است. با این حال، پژوهشگران در تمامی مراحل مطالعه، اصول اخلاق پژوهش از جمله امانت‌داری علمی، استناددهی دقیق به منابع، پرهیز از تحریف یا گزینش سوگیرانه یافته‌ها، رعایت صداقت در تحلیل و تفسیر داده‌ها، و حفظ اصالت علمی اثر را رعایت کرده‌اند. همچنین، استفاده از یافته‌ها و مفاهیم پژوهش‌های پیشین با ارجاع کامل و مطابق با اصول مالکیت فکری انجام شده است تا شفافیت، اعتبار و اعتمادپذیری علمی پژوهش تضمین شود.

مشارکت نویسندگان

مفهوم‌سازی: مهدی غریب‌زاده

گردآوری داده‌ها: مهدی غریب‌زاده

تحلیل داده‌ها: مهدی غریب‌زاده

نگارش مقاله: مهدی غریب‌زاده

بازبینی و ویرایش: علی محمد صفانیا، ابوالفضل فراهانی

تامین منابع مالی: مهدی غریب‌زاده، علی محمد صفانیا، ابوالفضل فراهانی

مرور ادبیات: مهدی غریب‌زاده، علی محمد صفانیا، ابوالفضل فراهانی

مدیریت پروژه: مهدی غریب‌زاده، علی محمد صفانیا، ابوالفضل فراهانی

سایر مشارکت‌ها: همکاری مشترک در طراحی مدل مفهومی

تعارض منافع

این پژوهش هیچگونه حمایت مالی از بخش عمومی یا غیرانتفاعی دریافت نکرده است. نویسندگان اعلام می‌کنند که هیچگونه تعارض منفعی در انجام این پژوهش وجود ندارد.

References

- Aideed, H., Elbaz, A. M., Salem, I. E., Hussein, H., & Elzek, Y. (2025). The power of professionalism: Enhancing tour guide impact on visitors' experience and satisfaction to foster visitor sustainable behaviour. *Tourism and Hospitality Research*. <https://doi.org/10.1177/14673584251350782>
- Ap, J., & Wong, K. K. F. (2001). Case study on tour guiding: Professionalism, issues and problems. *Tourism Management*, 22(5), 551–563. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(01\)00013-9](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(01)00013-9)
- Bafail, O., & Hanbazazah, A. (2025). Optimizing tour guide selection: A best–worst scaled assessment of critical performance criteria for enhanced tour quality. *Sustainability*, 17(9), 4213. <https://doi.org/10.3390/su17094213>
- Becker, G. S. (1964). *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*. University of Chicago Press.
- Cohen, E. (1985). The tourist guide: The origins, structure and dynamics of a role. *Annals of Tourism Research*, 12(1), 5–29. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(85\)90037-4](https://doi.org/10.1016/0160-7383(85)90037-4)
- Cronin, J. J., Jr., & Taylor, S. A. (1992). Measuring service quality: A reexamination and extension. *Journal of Marketing*, 56(3), 55–68. <https://doi.org/10.1177/002224299205600304>
- Doan, T., Tran, V. H., Nguyen, M. D., Vo, T. N., & Nguyen, M. (2025). Enhancing tourists' responsible consumption behavior in climate-induced areas: Insights from tour guides. *Journal of Travel Research*. <https://doi.org/10.1177/00472875251380175>
- Gammon, S., & Robinson, T. (2003). Sport and tourism: A conceptual framework. *Journal of Sport Tourism*, 8(1), 21–26. <https://doi.org/10.1080/14775080306236>
- Getz, D., & Page, S. J. (2016). Progress and prospects for event tourism research. *Tourism Management*, 52, 593–631. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2015.03.007>
- Gharibzadeh, M., Safania, A. M., Naghshbandi, S. S., & Farahani, A. (2023). Providing a model for the development of sports tours in the tourism industry. *PLOS ONE*, 18(5), e0285457. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0285457>
- Gibson, H. J. (1998). Sport tourism: A critical analysis of research. *Sport Management Review*, 1(1), 45–76. [https://doi.org/10.1016/S1441-3523\(98\)70099-3](https://doi.org/10.1016/S1441-3523(98)70099-3)
- Hinch, T., & Higham, J. (2001). Sport Tourism: A Framework for Research. *International Journal of Tourism Research*, 3(1), 45–58. [https://doi.org/10.1002/1522-1970\(200101/02\)3:1<45::AID-JTR243>3.0.CO;2-A](https://doi.org/10.1002/1522-1970(200101/02)3:1<45::AID-JTR243>3.0.CO;2-A)
- Hurombo, B., Vakira, E., & Shereni, N. C. (2024). Tourist perceptions of tour guide competencies to co-create memorable tourism experiences. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 13(4), 707–715. <https://doi.org/10.46222/ajhtl.19770720.556>
- Kim, J. H., Ritchie, J. R. B., & McCormick, B. (2012). Development of a scale to measure memorable tourism experiences. *Journal of Travel Research*, 51(1), 12–25. <https://doi.org/10.1177/0047287510385467>
- Korooki, A. (2024). Compilation of a model for the development of female's sport-for-all in Kerman province. *Research on Women's Sports*, 1(3), 311–328. <https://doi.org/10.22089/rws.2025.17449.1038>
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1988). SERVQUAL: A multiple-item scale for measuring consumer perceptions of service quality. *Journal of Retailing*, 64(1), 12–40.
- Pine, B. J., & Gilmore, J. H. (1999). *The Experience Economy: Work Is Theatre and Every Business a Stage*. Harvard Business School Press.

- Pomfret, G., & Bramwell, B. (2016). The characteristics and motivational decisions of outdoor adventure tourists: A review and analysis. *Current Issues in Tourism*, 19(14), 1447–1478.
- Rihova, I., & Alexander, M. (2024). How do tour guides cope with knowledgeable tourists? Conceptualising knowledge/information asymmetry in tour-guiding contexts. *Tourism Review*. <https://doi.org/10.1108/TR-07-2023-0515>
- Sumanapala, D., Wolf, I. D., & Galahitiyawe, N. W. K. (2025). Assessing tour guides' self-leadership qualities in a developing country. *Journal of Hospitality & Tourism Research*. <https://doi.org/10.1177/10925872251341836>
- Susanto, E., Utomo, S. R. P., Chendraningrum, D., & Septyandi, C. B. (2025). Strategic formulation for tour guide competency development: An integrated AHP–TOWS approach. *Journal of Tourism, Hospitality and Travel Management*, 2(1). <https://doi.org/10.58229/jthtm.v2i1.317>
- Trivena, L., & Eviana, N. (2024). Is the tour guide's competency important to increase tourist satisfaction? *Barista: Jurnal Kajian Bahasa dan Pariwisata*, 11(1). <https://doi.org/10.34013/barista.v11i01.1548>
- Weed, M., & Bull, C. (2009). *Sports Tourism: Participants, Policy and Providers* (2nd ed.). Butterworth-Heinemann.
- Weiler, B., & Black, R. (2015). *Tour Guiding Research: Insights, Issues and Implications*. Channel View Publications.
- What do today's Chinese tourists expect from tour guides? A mixed-method approach to understanding the evolving guide roles. (2024). *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 59, 102–115. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2024.04.002>

Extended Abstract

Professional Competencies of Specialized Sports Tour Leaders and Their Role in the Development of Sports Tours: A Conceptual Framework

Mahdi Gharibzadeh^{1✉}, Ali Mohammad Safania², Abolfazl Farahani³

Introduction

In recent decades, sports tourism has become one of the most important sectors of the tourism industry and plays a significant role in the economic, social, and cultural development of societies. The growing interest of individuals in sports activities, the development of sporting events, and the expansion of specialized travel have led sports tourism to be considered one of the strategic areas of tourism development. In this context, sports tours, as one of the most important forms of sports tourism, require specialized management and the provision of services capable of creating a safe, high-quality, and satisfying experience for tourists. One of the most important factors in the success of these tours is the presence of specialized leaders who are responsible for guiding the group, managing activities, communicating with tourists, ensuring safety, and managing unforeseen situations.

Despite the importance of the role of specialized leaders, most previous studies have focused on issues such as infrastructure, marketing, destination development, information technology, and institutional support, while the role of human resources and the professional competencies of leaders have received less attention. On the other hand, the results of research presenting a model for the development of sports tours have shown that the specialized leader is one of the most important facilitators of sports tour development, and a set of characteristics and capabilities plays a role in the effectiveness of their performance. Therefore, the main objective of the present research is to explain the role of the professional competencies of specialized leaders in the development of sports tours and to present a conceptual framework for classifying these competencies.

Methodology

The present research is fundamental in terms of purpose and theoretical–conceptual in nature. The research data were collected through library and documentary methods. In this regard, scientific sources related to sports tourism, tour guides, human capital, service quality, and tourist experience were examined. In addition, the findings of the research on sports tour development were used as one of the main sources for extracting the components of specialized leaders' competencies. In the analysis stage, a theoretical thematic analysis approach was used to reclassify the extracted components. Then, based on human capital theory, service quality theory, and tourist experience theory, the relationships among the different dimensions of the model were explained.

Results

The results of the research showed that the professional competencies of specialized leaders can be classified into four main dimensions. The first dimension is knowledge competencies, which include specialized sports knowledge, knowledge of the region and destination, proficiency in English, and familiarity with the local language. This dimension indicates the importance of specialized knowledge and information in providing professional services and creating effective interaction with tourists.

¹ PhD in Sports Management, Research Sciences Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. (Corresponding Author), E-mail: gharibzadeh.mahdi@gmail.com

² Professor of Sports Management, Research Sciences Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

³ Professor of Sports Management, Payam Noor University, Tehran, Iran.

The second dimension is managerial competencies, which include leadership, organization, and problem-solving. These components play an important role in planning, coordinating activities, managing resources, and dealing with unexpected situations. The findings show that the success of sports tours largely depends on the leader's ability to manage the group and control operational conditions.

The third dimension is communication competencies, which include eloquence and communication skills. This dimension plays an important role in transferring information, creating trust, increasing group cohesion, and shaping the positive experience of tourists. Since the specialized leader is considered the most important point of direct contact with tourists, the quality of their communicative interactions has a significant impact on tourists' evaluation of service quality.

The fourth dimension is operational competencies, which include professional experience and first aid skills. These components become particularly important in sports and nature-based activities where the possibility of emergency situations exists and play a direct role in enhancing safety and the quality of tour implementation.

Based on the findings of the research, the proposed conceptual model shows that these four dimensions together form the professional competencies of the specialized leader. These competencies influence the tourist experience through enhancing perceived service quality. A positive experience also leads to increased tourist satisfaction, and tourist satisfaction in turn strengthens their loyalty. Ultimately, tourist loyalty, through increased repeat visits, word-of-mouth promotion, and strengthening of the destination image, provides the basis for the sustainable development of sports tours.

Conclusion

The results of the research show that the development of sports tours does not depend solely on physical and infrastructural factors, and human capital plays a central role in this process. Specialized leaders, as one of the most important elements of the sports tourism value chain, can influence service quality and tourist experience through their knowledge, skills, experience, and professional capabilities. The findings of the research are consistent with human capital theory, which considers human resources as the most important factor in creating competitive advantage. The results are also consistent with service quality theory and tourist experience theory, as they show that the quality of human interactions and the professional performance of leaders can lead to the formation of positive and memorable experiences. From a practical perspective, the results of the research can serve as a basis for designing professional standards, training programs, and performance evaluation systems for specialized leaders. In addition, managers of tourism companies and policymakers in the fields of sport and tourism can use the presented model for the recruitment, training, and development of human resources. Overall, the present research shows that investing in the development of the professional competencies of specialized leaders can be one of the most effective strategies for improving service quality and achieving the sustainable development of sports tours.

Keywords: Sports Tourism, Sports Tours, Specialized Tour Leaders, Professional Competencies, Tourist Experience.

Article Message

This research emphasizes the strategic importance of the professional competencies of specialized leaders in the sustainable development of sports tours. Relying on the theoretical literature of sports tourism and the findings of the sports tour development model, four main dimensions of specialized leaders' competencies—including knowledge-based, managerial, communicative, and operational competencies—were identified and explained within a conceptual framework. The findings indicate that these competencies play a decisive role in the success and development of sports tours through enhancing service quality, improving the tourist experience, increasing satisfaction, and strengthening tourist loyalty. This article emphasizes the necessity of designing professional standards, specialized training systems, and performance evaluation mechanisms for specialized leaders, introducing them as one of the primary sources of competitive advantage in the sports tourism industry.

Ethical Considerations

This research is theoretical–conceptual in nature and was conducted using library and documentary sources; therefore, no direct intervention involving humans, interviews, questionnaires, or field participation was undertaken. Nevertheless, the researchers adhered to the principles of research ethics throughout all stages of the study, including academic integrity, accurate citation of sources, avoidance of distortion or selective bias in reporting findings, honesty in the analysis and interpretation of data, and preservation of the scientific originality of the work. Furthermore, the use of findings and concepts from previous studies was carried out with full citation and in accordance with intellectual property principles in order to ensure the transparency, credibility, and scientific reliability of the research.

Authors' Contributions

Ethical standards including informed consent, confidentiality, and integrity in data analysis were duly observed.

- Conceptualization: Mahdi Gharibzadeh
- Data Collection: Mahdi Gharibzadeh
- Data Analysis: Mahdi Gharibzadeh
- Manuscript Writing: Mahdi Gharibzadeh
- Review and Editing: Mahdi Gharibzadeh, AliMohammad Safania, Abolfazl Farahani
- Funding Responsibility: Mahdi Gharibzadeh, AliMohammad Safania, Abolfazl Farahani
- Literature Review: Mahdi Gharibzadeh, AliMohammad Safania, Abolfazl Farahani
- Project Management: Mahdi Gharibzadeh, AliMohammad Safania, Abolfazl Farahani
- Other Contributions: Collaborative conceptual model development

Conflict of Interest

The authors declare no conflicts of interest.

Funding

This study did not receive any financial support from public or nonprofit organizations.